

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

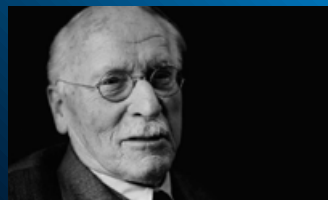

TAI CHI

Starokineska slika svijeta

**PLANINA
HUANGSHAN**

C. G. JUNG

**STRAŠNO
JAVNO MNIJENJE**

**PANSORI
Korejska opera**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

10 | 2022. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 TAI CHI

Starokineska slika svijeta

Jerko Grgić

9 PLANINA HUANGSHAN

Josip Matković

10 C.G. JUNG

Čovjek koji je "vratio" simbole

Ninočka Lapuh

15 STRAŠNO JAVNO MNIJENJE

Delia Steinberg Guzmán

16 PREMA SLOBODI

Ovladavanje našim alatima

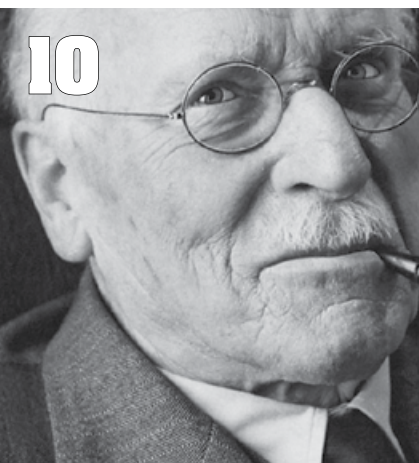
Yaron Barzilay

18 PANSORI – KOREJSKA OPERA

Stela Zorić

9

10

15

16

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Branka Žaja

Tehničko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Pitanja o onom beskrajnom, prvotnom i konačnom prate čovječanstvo od davnih vremena, a svakom pojedincu javljaju se u raznim oblicima kroz cijeli život. Ponekad ih naslutimo u djelima koja nas duboko dirnu i potaknu da zastanemo i zamislimo se pred velikom tajnom koja je u nama i oko nas...

Mnoge tradicije čuvaju sjećanja na izvore u svojim sažetim poukama i slojevitim mitološkim pričama koje se temelje na simbolima. Dugogodišnjim proučavanjem simbola Jung je otkrio da oni predstavljaju zgusnuto iskustvo čitave evolucije čovječanstva pohranjeno u kolektivnom sjećanju.

Kao izrazito snažan simbol ističe krug koji smatra jednim od najstarijih simbola. Krug se među ostalim povezuje uz cjelovitost i vječnost, a u Platonovom učenju predstavlja najsavršeniju formu koja odgovara prvom stvorenom svjetlu, *animi mundi*, Duši svijeta koja prožima i oživljava sve što postoji. Kineska kultura sačuvala je također prepoznatljiv kružni simbol *Tai Chia*, manifestiranog uređenog kozmosa i njegovih dinamičkih polariteta *Yina* i *Yanga*, pasivnosti i aktivnosti. Svojim međudjelovanjem i neprekidnom mijenom Yin i Yang pokreću čitavo postojanje uspostavljajući u njemu red i ritam.

Čovjek je neodvojivi dio prirodnih zbivanja i kao odgovoran sudionik može doprinosti cjelini koja mu toliko toga neprekidno daje. Usklađujući svoj način života sa zakonima prirode možemo bolje izražavati vlastiti humani identitet i djelovati tako da budemo bliže onome što nas povezuje sa zajedničkim izvorom i smislom svega...

Uredništvo

太極

TAI CHI

STAROKINESKA SLIKA SVIJETA

Jerko Grgić

Premda se stav Zapada prema vrijednostima drevne kineske kulture u zadnjih pola stoljeća promijenio nabolje, još uvijek postoji veliko nerazumijevanje. Razloga je više. Ako izuzmemo pristup Zapada drugim kulturama, jer ih početno smatra manje vrijednima, u proučavanju drevne Kine susrećemo dva objektivna problema.

Prvi je jezična barijera. Kineski standardni jezik koristi četiri tona koji određuju značenje riječi pa je zapadnjacima teško prepoznati suptilne tonske razlike, zbog čega je jako teško ispravno izgovoriti i zapisati kineske riječi na bilo koji zapadni jezik. Kada pogledamo povijesne interpretacije, vidimo da gotovo niti jedan naziv za kineska imena i pojmove niti na jednom zapadnom jeziku nije sasvim točan. Međutim, problem se višestruko usložnjava kada se susretnemo s kompleksnošću i iznimnim bogatstvom značenja kineskih ideograma, gdje se prilikom prijevoda s kineskog često gubi velik dio tog bogatstva. Dovoljno je pogledati samo nekoliko različitih prijevoda knjige *Tao Te Ching*¹ (*Dào dé jīng*) da bi nam to postalo jasno. Prijevodi se znaju toliko međusobno

razlikovati, kao da je riječ o prijevodima različitih knjiga.

Drugi razlog su drugačije paradigme i stereotipi, jer se naše slike svijeta uvelike razlikuju. Posljedica toga je da smo fokusirani na različite stvari, odnosno ono što je nama bitno, njima nije i obrnuto, a to često vodi nerazumijevanju i nejasnoj komunikaciji. Zato, ukoliko želimo bolje razumjeti kinesku kulturu, trebamo pokušati razumjeti kineski način promatranja svijeta.

Tai Chi (Tàijí) je stari kineski pojam za koji su gotovo svi čuli, ali pitanje je koliko nam je poznato njegovo značenje. Obično ga povezujemo s terapijskim oblicima vježbi, tzv. *Tai Chi Chuan*, koje omogućuju zdrav život, a koje su danas na zapadu sve popularniji oblik relaksacije. Postoje i oni koji ga povezuju s vitalnom, životnom silom ili energijom *Chi* (*Qi* ili *Ki*) koja se također često susreće u kineskim nazivima za različite discipline, od borilačkih do znanstvenih, ili

¹ Nazivi kineskih pojmova u članku su već uvriježeni nazivi za te pojmove na hrvatskom jeziku. U zagradi su nazivi na *pinyin*u, službenom kineskom sustavu romanizacije za standardni mandarinski kineski jezik.

čak umjetničkih. Oni upućeniji znaju da ima veze sa stvaranjem svijeta te da se simbol popularno nazvan *Yin-Yang* ustvari odnosi na Tai Chi. Zapravo, sve navedeno ima veze s ovim pojmom, jer je to ključni pojam kineske slike svijeta.

Kineska kozmogonija

Kinesko poimanje svijeta nikad nije bilo strogo materijalno, odnosno ono nevidljivo oduvijek je bilo važnije od onog vidljivog. Prema kineskoj kozmogoniji u korijenu svijeta krije se kozmički uzrok *Tao* (*Dào*) koji se ne može pojmiti niti objasniti jer nadilazi sve što postoji. Premda se obično prevodi kao Put, ta definicija je daleko od toga da obuhvati sva njegova značenja. Kineska izreka *Tao je ime koje nije ime* je ustvari puno točnije objašnjenje. U knjizi *Tao Te Ching* čitamo: *Tao o kojem se može govoriti nije apsolutni Tao. Imena kojima se može imenovati nisu apsolutna imena. Bezimeno je izvor Neba i Zemlje. Imenovano je majka svih stvari. (...) To dvoje je isto u izvoru, a drugačije u izrazu. To što su isti je Tajna. Tajna nad tajnama, vrata svih tajni.* Prema ovom zapisu Tao je nepoznatljiv kozmički uzrok iz kojeg je proizašlo sve postojeće. Ujedno, to je i cilj kojem se sve vraća. U tom kontekstu Tao je Put kojim sva bića idu prema ostvarenju samih sebe. Yin Hsi, upravitelj graničnog područja koji je nagovorio Lao Cea da napiše knjigu *Tao Te Ching*, u svojoj knjizi *Guan Yi* napisao je: *Ovladati Taom nije moguće. Ono čime se može ovladati nije Tao, nego Te.*

Prva manifestacija nastala iz Taosa je *Te* (*Dé*). Najstariji ideogram prikazuje Te kao oko iz kojeg niče jedna vertikalna linija, klica biljke. Ispod oka nalazi se srce. Srce predstavlja važnu točku u kineskom poimanju svijeta. Kinezi naprimjer kažu da *govor ide iz usta, pisana riječ s papira, ali oboje izviru iz srca.* Srce je izvor, mjesto gdje nevidljivi tok postaje vidljiv. Ono simbolizira vrata između svjetova, ono što povezuje nevidljivo, nutarnje i vidljivo, vanjsko. Ideogram izražava ideju da je Te sjemenka Taosa iz koje započinje ciklus manifestacije kozmosa. Sjemenka u sebi sadrži ukupan potencijal cjelokupnog kozmičkog stabla, od sjemena do ploda, odnosno cjelokupan proces razvoja i utruća kozmosa. Te predstavlja prirodu svega što postoji, ali radi se o najdubljem aspektu prirode. Jezikom zapadnih antičkih filozofa rečeno, to bi bilo *biće* ili *bitak* po kojem sve jest to što jest. *Najveće Te Neba i Zemlje naziva se Život*, kaže *Knjiga promjena*, a u tom velikom Te, sadržani su individualni Te svih bića, stvari i pojava.

Tao – nepoznatljiv kozmički uzrok iz kojeg je proizašlo sve postojeće.

Ovisno o vlastitoj prirodi (*Te*), djelovanjem kozmičkog zakona *Li* sve postojeće dobiva odgovarajući oblik, dimenzije, kvalitete, sposobnosti, mogućnosti itd. Uređujuća funkcija kozmosa, zakon *Li*, usklađuje i uravnotežuje različite individualne *Te* u dinamičku harmoniju kozmosa, stvarajući *kozmičko tkanje* – *Wen*. U Knjizi promjena čitamo: *Od Taosa potiču promjene i pokreti, zato se govori o linijama. Linije imaju različite vrijednosti, zato se govori o stvarima i pojavama. Stvari i pojave povezane su međusobno, zato se govori o tkanju (Wen).* Najbliže prauzoru je *Nebesko tkanje, Tien Wen* ili zvezdano nebo, dok se humano tkanje naziva kultura, što je još jedno od značenja riječi *Wen*.

Kozmičko tkanje ima svoj izvor u Taosu, ali oslonac mu je *Chi*. Tao je uzrok, *Chi* je posljedica. Tao je izvor pokreta, *Chi* je nositelj pokreta. *Chi* predstavlja prvobitni kaos od kojeg je izgrađen svijet. U zapadnoj tradiciji susrećemo primordijalne elemente ili sile, a u kineskoj tradiciji primordijalnu energiju koja služi kao potka kozmičkom tkanju. Najstariji ideogram pojma

Najstariji oblik ideograma *Chi*, prikaz s koštane skripte.

Chi su tri horizontalne linije za koje tumači tvrde da predstavljaju paru ili dah.

Povezivanjem Taosa i Chia posredstvom prirode *Te* i zakona *Li*, nastaje Tai Chi – manifestirani svemir (kozmos, uređeni svijet) – sa svim svojim vidljivim i nevidljivim razinama postojanja. *Iz nebića se rađa biće,*

piše u *Tao Te Chingu*. To biće, Tai Chi, za razliku od nebića, Taoa, je ono što se može imenovati. Kao takvo ono je *majka svih stvari* ili Apsolutno Biće, univerzalni princip, ono iz čega proizlazi i u čemu je sadržano sve što postoji. Doslovan prijevod tog naziva bio bi Sve-mir, možda s istovjetnim značenjem kao i na hrvatskom jeziku. Kinezi ga još nazivaju i ocean Chia.

Povezivanjem *Taoa* i *Chia* posredstvom prirode *Te* i zakona *Li*, nastaje *Tai Chi* manifestirani svemir (kozmos, uređeni svijet) sa svim svojim vidljivim i nevidljivim razinama postojanja.

Yin i Yang

Tai Chi u sebi sadrži dva temeljna svojstva ili modaliteta: *Yin* (tama) i *Yang* (svjetlo) (*yīnyáng*). Yin je receptivan, pasivan, a Yang aktivan, djelatni aspekt Tai Chia. Yin i Yang se međusobno nadopunjuju i prožimaju, odnosno neodvojivi su jedno od drugoga. Tai Chi, sa svoja dva osnovna modaliteta, Yinom i Yangom, kroz mirovanje i pokret aktivira život kozmosa koji se postupno usložnjava. Transformacijama Yina i Yanga nastaje pet sila, faza ili agensa – *wuxing*. Oni se na Zapadu obično nazivaju pet elemenata: *Voda*, *Drvo*, *Vatra*, *Zemlja* i *Metal*, no to se ne odnosi na tvari. *Wuxing* doslovno znači *zvijezda u pokretu* te se izvorno odnosi na pet planeta: Merkur, Jupiter, Mars, Saturn i Veneru, koji po kineskom shvaćanju projiciraju pet dimenzija u kojima se manifestira ljudski život. Pet sila su sredstva promjena koja se mogu međusobno podupirati ili slabiti, te tako potiču razvoj (napredovanje) ili destrukciju (utrnuće). Svojim djelovanjem one omogućavaju povezivanje Neba i Zemlje što dovodi do nastanka *deset tisuća stvari* (kineski izraz za sve što postoji u svemiru).

Prema kineskom poimanju ovaj svijet je povezan bezbrojnim nutarnjim i vanjskim vezama koje proizlaze iz prirode *Tai Chia*, živog kozmičkog etera koji prožima sve uzrokujući promjene. Sve je uzročno-posljedično povezano, sve je u neprestanom tijeku, sve utječe jedno na drugo, na sličan način kao što kamen bačen u vodu stvara valove koji se šire i vraćaju mjestu iz kojeg su potekli. Slikovito rečeno, drevni Kinez je zamišljao da živi u oceanu energije *Chi* u kojem su sve njegove misli, emocije i postupci poput kamenčića bačenih u vodu. Oni rađaju bezbrojne valove koji djeluju na njega i njegovu okolinu na pozitivan ili negativan način.

Međutim, premda se neupućenom može tako činiti, ponašanje kozmičkih sila nije ni kaotično ni nasumično. Postoji zakon po kojem one djeluju: *Kada Sunce dosegne zenit, ono opada, kada Mjesec postane pun, počinje opadati. (...) U vraćanju vidimo duh Neba i Zemlje (Knjiga promjena)*. Upoznati prirodu uzročno-posljedičnih veza i odnosa, ne samo fizičkih već, što je daleko važnije, onih psihičkih i duhovnih i nastojati ih ispravno primijeniti da bi se ostvario *skladan život*, u drevnoj Kini je bilo temeljno nastojanje svakog učenog čovjeka. Ključ za razumijevanje tih veza učeni Kinezi su vidjeli u onom što su nazivali *promatranje*. Promatranje za njih nije isto što i jednostavno gledanje osjetilom vida. To je dublji proces koji se većim dijelom odvija u umu, a koji označava cjelovito viđenje određenog događaja u vremenu i prostoru. Kineski filozofi pojašnjavaju da to znači slijediti vanjsko da bi se vidjelo nutarnje.

Jedan od heksagrama *Knjige promjena*, koji izgledom podsjeća na kapiju, naziva se *Promatranje* (*Guān*). Značenje tog heksagrama je kontemplacija ili *pogled prema gore*. Povezan je sa srcem za koje smo rekli da predstavlja vrata između svjetova. Ono nutarnje posredstvom srca izvire van, ono vanjsko posredstvom srca omogućuje uvid u nutarnje. Dakle, radi se o procesu promišljanja, refleksije, nutarnjeg dijaloga i kontemplacije što omogućava dublji uvid u prirodu stvari, bića i pojava. Iz promatranja proizlazi sposobnost predviđanja tijeka Chia i u slučaju potrebe, poduzimanja odgovarajućih radnji da bi se tok energije ispravno usmjerio.

Upoznati prirodu uzročno-posljedičnih veza i odnosa, ne samo fizičkih već, što je daleko važnije, onih psihičkih i duhovnih i nastojati ih ispravno primijeniti da bi se ostvario skladan život, u drevnoj Kini je bilo temeljno nastojanje svakog učenog čovjeka.

Pojam *Feng-Shui*, doslovno Vjetar-Voda, označava stanja kozmičkog etera *Chi* koja se mogu promatrati i na koja se u pravodobnom trenutku može utjecati. Premda se danas ponajčešće veže uz geomantiju, ovaj je pojam imao ogromnu važnost u životu drevne Kine. *Feng-Shui* nikako ne smijemo poistovjetiti s vjetrom i vodom u doslovnom značenju. Vjetrovi i vode koje

možemo vidjeti našim očima u raznim manifestacijama, od blagog povjetarca do silnog uragana, od snažnih brzaka do mirnih jezera, samo su neki od aspekata energije o kojoj je ovdje riječ. *Feng* je aktivni, a *Shui* receptivni aspekt toka energija oceana Chia.

U Velikom uvodu u *Knjigu pjesama* piše: *Ako želiš saznati koji je dio potoka jasan ili zamućen, kreni po njemu naviše i naniže, pa ćeš razumjeti. Ako želiš saznati kamo vodi eter promjenjivog fenga, kreni za njim i promatraj.* Promatranjem načina izražavanja kozmičke energije u pojedinoj situaciji mogu se uočiti uzročno-posljedične veze između te situacije i svih povezanih sudionika. Jer u kozmičkom tkanju nevidljive niti povezuju sve. To su veze između bića i nebića, vanjskog i unutarnjeg, vidljivog i nevidljivog, subjekta i objekta, svijeta živih i svijeta predaka itd. Stoga su drevni Kinezi u svemu što su promatrali tražili ono nevidljivo, skriveno, koje su smatrali uzročnikom vanjskog. Tako je npr. zvuk kao izraz fenga smatran jednim od ključnih pokazatelja onog unutarnjeg, nevidljivog i duhovnog. U *Proljetnim i jesenskim analima države Lu*, Konfucije piše: *Shušajući zvuk njegovog glasa, spoznat ćeš njegov feng. Razumjevši njegov feng, spoznat ćeš njegove težnje. Promatrajući njegove težnje, spoznat ćeš njegov Te. Oni koji su u cvatu i oni koji idu prema zalasku, mudri i oni koji im ne nalikuju, plemeniti i oni ništavni, svi se utjelovljuju u glazbi koja se ne može zatajiti ni sakriti. Zato se i kaže: O, kako je duboko promatranje glazbe!*

U pradavna vremena, promatranjem nebeskog i zemaljskog tkanja, legendarni zmijski car Fu Hsi

Magični kvadrat s osam trigrama i središnjim srcem — simbolom *Tai Chi*, koji sadrži prikaz kozmičkog kretanja sila Yin i Yang u obliku dva vala ili dvije ribe.

osmislio je magijske znakove Pakua i utemeljio pismo. Njemu se pripisuju ove riječi: *Bezgranično (Wuji) proizvodi razgraničeno (Youji), a ovo razgraničenje je ekvivalentno Apsolutu (Tai Chi ili Taiji). Tai chi ima dva oblika suprotnih sila, pod nazivom Yin-Yang. Ova dva oblika proizvode četiri formativne pojave nazvane manji yin (Shaoyin), veći yin (Taiyin, koji se također odnosi na Mjesec), manji jang (Shaoyang) i veći jang (Taiyang, koji se također odnosi na Sunce). Četiri fenomena (Sixiang) djeluju na osam trigrama (Bagua), osam "osmica" rezultira sa šezdeset i četiri heksagrama.*

Prema tumačenju Fu Hsia, i drugih mudraca koji su se bavili promatranjem, sve interakcije unutar i između *deset tisuća stvari* moguće je simbolički svesti na interakcije između *osam simbola*, što je doslovno značenje riječi Pakua. Tako trigrama *nebo (Qian)*, *zemlja (Kun)*, *grom (Zhen)*, *drvo (Xun)*, *ponor (Kan)*, *vatra (Li)*, *planina (Gen)* i *jezero (Dui)* predstavljaju osobine, snage, etape i procese sadržane u onome kroz što prolazi sve što postoji. To su temeljna načela postojanja čije cjelovito djelovanje možemo vidjeti u godišnjem ciklusu putovanja Zemlje, kao i u životnom ciklusu živih bića, ali i unutar humane zajednice ljudi. Zbog toga se Središnje kraljevstvo, ZhongGuo, (kinesko ime za Kinu) simbolički prikazivalo magičnim kvadratom s devet polja od kojih središnje polje predstavlja srce kraljevstva, odnosno cara, a osam trigrama raspoređenih okolo predstavljaju sliku carskog dvora s dvoranama koje su vezane uz godišnja doba.

Car, kao onaj koji povezuje svijet vidljivog i nevidljivog, smatran je ključnom figurom preko koje se očitivalo djelovanje kozmičkih sila. Zbog toga je bilo jako važno da je njegovo djelovanje usklađeno s tijekom Feng-Shuia. Temeljem toga car se morao pridržavati strogih propisa po pitanju svega što radi, kao što možemo vidjeti u knjizi *Li-Ki*, gdje su u poglavlju *Mjesečna uputstva* do u detalje opisane dužnosti cara i njegovih najbližih suradnika za svaki dan u godini.

Kako je promatranje bilo od državnog interesa, njime su se u raznim segmentima bavili brojni državni činovnici. Iz promatranja su proizašla brojna pravila, običaji, umjetnosti i znanosti drevnog kineskog društva koja su se temeljila na prethodno opisanoj slici svijeta.

Jedna od najvažnijih djelatnosti temeljena na promatranju Feng-Shuia u odnosu na ophodnju Zemlje oko Sunca bila je izrada godišnjeg mjesečevog kalendara, koji je sadržavao sve najvažnije propise i upute za državne i druge aktivnosti carstva. Nadalje, načini ophođenja, ponašanja i komunikacije bili su na temelju Feng-Shuia određeni jasno definiranim pravilima uljudnosti, odnosno etikecije za pet propisanih tipova međuljudskih odnosa: odnosa između vladara i podanika, oca i sina, muža i žene, starijeg i mlađeg brata, te prijatelja i prijatelja. Prostorno uređenje bilo je pod nadzorom majstora geomanta i provodilo se prema Feng-Shui pravilima. Predviđanje određenih događaja i djelovanje u promjenjivim okolnostima vršeno je prema uputstvima *Knjige promjena*. Liječenje se provodilo na temelju praćenja protoka energija ljudskim tijelom. Umjetnički kanoni, strategije ratovanja, boričake vještine, svakodnevne aktivnosti i običaji, odnos prema precima, zanatske vještine, poljoprivreda, zapravo svi oblici humanog izražavanja kroz različite aspekte kulture temeljili su se na promatranju Feng-Shuia.

Usavršiti se u bilo kojoj od navedenih tradicionalnih vještina iziskivalo je dugogodišnje, čak cjeloživotno formiranje temeljeno na primljenim podukama, a bilo je i plod dugotrajnog vlastitog nastojanja, rada i iskustva.

Iako moderna Kina u svom okretanju prema vrijednostima zapadnog društva više nije toliko uvjetovana ovom starom slikom svijeta, ta slika je ne samo prisutna, već za Kineze i dan danas u mnogočemu ima ključno određenje. Kalendar, narodni običaji, uljudnost, medicina i brojne druge vrijednosti ove slike svijeta duboko su utkane u sve pore kineskog društva. ☸

PLANINA HUANGSHAN

Ukineskoj pokrajini Anhui na istoku zemlje nalazi se planinski lanac Huangshan (*Žuta planina*) veličanstvene prirodne ljepote, čije su jedinstvene vizure stoljećima inspirirale mnoge umjetnike, pjesnike i slikare.

Tijekom dinastije Yuan (1271. – 1368.) na planini su izgrađena šezdeset i četiri hrama od kojih je sačuvano i obnovljeno samo dvadeset. Neki se hramovi nalaze visoko u vječnom moru magle i oblaka jer to područje ima više od dvjesto pedeset oblačnih dana u godini, što stvara poseban ugođaj. Putovanje do hramova vodi kroz krajolik prepun prizora čudesno oblikovanih stijena obraslih borovima osebujnog rasta, fascinantnih litica koje se uzdižu na visinu od preko tisuću metara, s vodopadima, špiljama i toplim izvorima koji su nastajali tijekom duge geološke prošlosti.

Legenda kaže da je mudri car Huang-di, koji je prije četiri tisuće godina vladao spomenutim prostranstvima, pronašao *Hsein* (besmrtni duh) ispunivši potrebne uvjete kao što su: služenje, predanost, strpljivost, dobra djela, povjerenje, odanost... Hsein mu je ustupio znanje o *Taou* nakon čega je i sam postao besmrtnan.

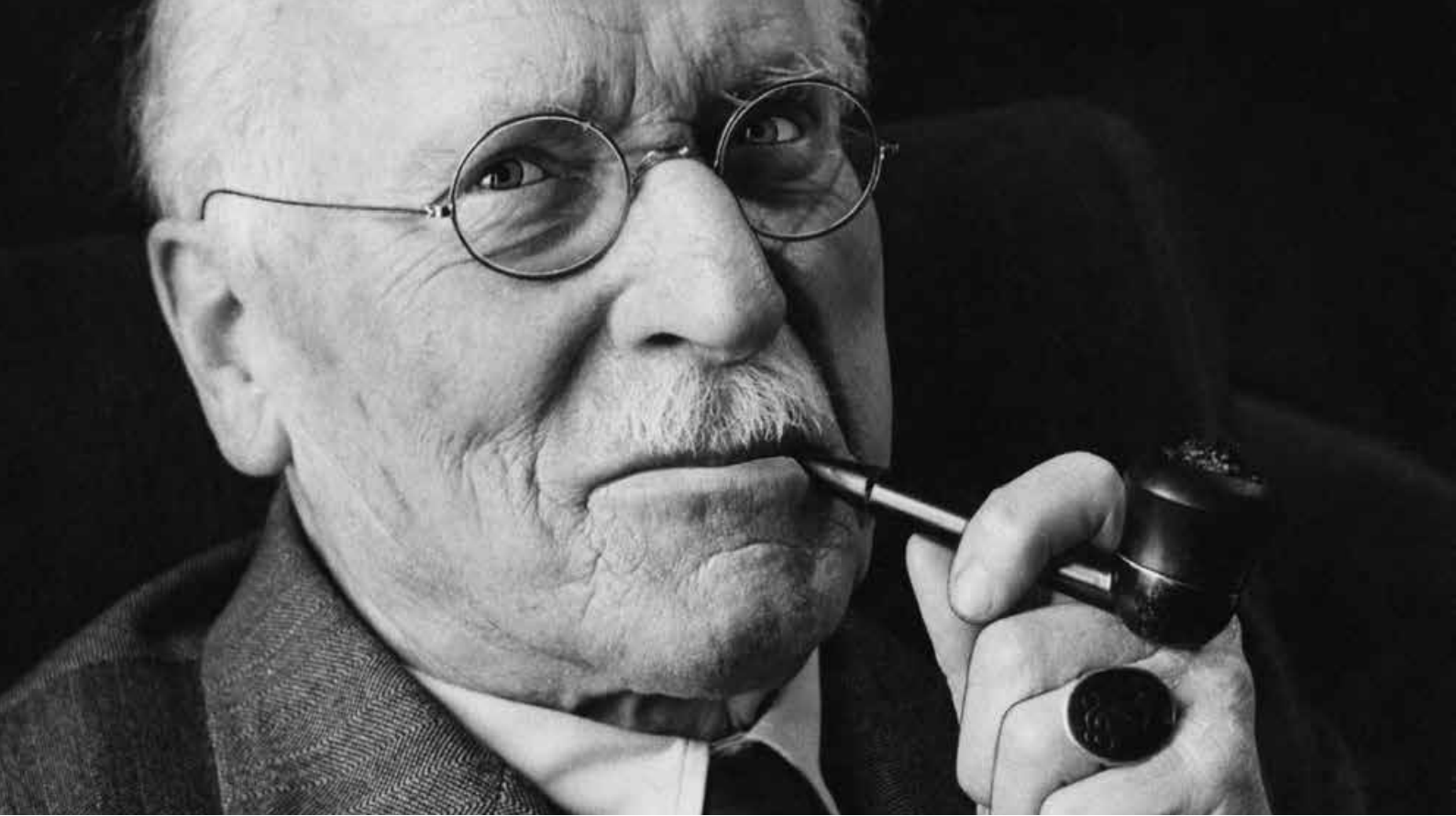
Pored brojnih prirodnih znamenitosti posebno se ističe most Buxian, nazvan "Most besmrtnika", koji je 1988. godine u obliku luka uklesan u stijenu na visini od 1320 metara spajajući dva vrha. Prema taoističkom učenju mostovi u obliku luka predstavljaju put do besmrtnosti.

Odvažite li se proći mostom Buxian u potrazi za tajnom besmrtnosti, zasigurno će i same prekrasne panorame ove bajkovite planine biti dovoljna nagrada za daleko putovanje. 🏠

Priradio: Josip Matković

Izvor: <https://whc.unesco.org/en/list/547/>

C.G. JUNG

Čovjek koji je "vratio" simbole

Ninočka Lapuh

Nesumnjivo je zasluga Junga što je u jednom grubom materijalističkom vremenu, kao što je naše, ponovno ukazao na dubine čovjeka i smisao ljudskog postojanja i izašao ususret neutaživoj čežnji ljudskog bića k individualnom razvoju i k Cjelini.

Carl Gustav Jung: psihoanalitičar, čovjek za kojeg psiha predstavlja duboku realnost, a njegov život priča je o samospoznaji nesvjesnog.

Istina je da ga nije moguće sažeti ni u jednu od poznatih kategorija, jer je gasio žeđ s mnogih izvora, ali je ipak ostao svoj, a njegov sustav arhetipske psihologije od velikog je značaja za čovjeka. Čovjek koji je u svim svojim knjigama ponirao u dubine nesvjesnog i iz njih crpio prapočetak stvaranja mitskog čovjeka, a ujedno nam, kroz svoja mnogobrojna djela, pričao svoj osobni mit. Sam život je, kaže, "neizvjestan eksperiment". Promatran sam za sebe, on je tako prolazan i tako krhak da je doslovno pravo čudo da bilo što uopće postoji i razvija se istovremeno.

Ove činjenice ostavile su na Junga dubok utisak. Život ga je podsjećao na biljku koja crpi život iz svog korijena dok je njen pravi život nevidljiv i skriven u njemu. Jung je najviše pisao o nutarnjem životu jer on je za njega predstavljao pravo vrelo iskustava; njegov susret s drugom stvarnošću i suočavanje s nesvjes-

nim ostavljalo je neizbrisiv trag u njegovu sjećanju. Jung je rano uvidio da odgovori na životne probleme vrijede jako malo ukoliko ne dolaze iznutra. U svojim metafizičkim istraživanjima, Jung uranja u duboku prošlost, spoznavši pritom da nijedna ljudska priča ne postoji sama na svojoj vlastitoj vremenskoj razini, već je sastavni dio drame arhetipske prošlosti i kolektivnog nesvjesnog. Događaji iz čovjekove prošlosti vraćaju se generacijama jednako kao što se i granaju u buduće naraštaje.

C. G. Jung rođen je 1875. godine u Kesswilu u Švicarskoj kao sin protestantskog svećenika. Jungova je oca cijeli život mučila sumnja u pogledu poziva koji je izabrao, ali ujedno i dublje pitanje o istinitosti onoga čime se bavio i što je drugima prenosio. Ta dvojba neminovno je utjecala i na njegova sina Carla.

Nije izostao ni utjecaj majke koja je bila boležljiva, sklona depresijama i u stalnim sukobima s Carlovim ocem. Ovakvo stanje u obitelji ostavilo je traga na malom Carlu Gustavu. Patio je od niza psihičkih i

tjelesnih tegoba da bi mu kasnije u životu ta ista iskustva prilično pomogla pri izučavanju raznih psihogenih oboljenja, snova i strahova koji obično prate čovjeka na putu njegova sazrijevanja.

Svaki čovjek, čini se, nosi sjećanja iz svog djetinstva koja će manje ili više utjecati na njegov budući razvitak.

I sam je C.G. Jung imao niz događaja u djetinjstvu koji su za njega bili neobično važni, a čija će tumačenja pronaći u kasnijim godinama.

Jungov rani osjećaj nesigurnosti u svijetu koji ga okružuje, uvjetovao je događaje koje kasnije opisuje na sebi svojstven način.

U svojoj desetoj godini imao je pernicu u koju je položio malog drvenog čovječuljka za kojeg je pret hodno sam izradio odjeću. Uz čovječuljka, pohranio je i mali crni kamen koji je bojom podijelio u dva dijela i oni su postali njegova mala tajna koju je sakrio na tavanu ispod jedne trule grede, znajući da je tamo nitko neće otkriti. Kasnije je razjasnio da je tim činom, osiguravši sebi "čuvare-prijatelje", uspješno prevladao svoju nesigurnost i strah od svijeta.

Ponekad je svom čovječuljku u pernici pisao kratke, tajne, samo njemu razumljive poruke. Sve je to za njega predstavljalo svojevrsni svečani čin – ritual.

U svojoj trideset i petoj godini Jung je naišao na knjigu o tajnim podzemnim skloništima "kamenih duša" pokraj Arlesheima i o totemskim amajlijama australskih urođenika. Tada je zaprepasteno otkrio da njegov kamen iz djetinjstva podsjeća na ove: crne, istog dugoljastog oblika, podijeljene na donju i gornju polovicu. Svog čovječuljka poistovjetio je s maskiranim bogom Telesphorosom koji se nalazi na Asklepijevim spomenicima i koji mu čita sa svitka pergamenta. To ga je navelo na zaključak da postoje arhaične psihičke komponente koje ulaze u individualnu psihu i bez neke posredne tradicionalne veze. Kasnije je, dapače, otkrio da je kao desetogodišnjak svoj ritual izvodio onako kako to čine afrički urođenici u nekim svojim ritualima...

Rano se odlučio za studij medicine i psihijatrije. Proučavanjem egzaktnih znanosti htio je saznati prirodne uzroke koji dovode do rascjepa u psihičkom životu čovjeka, koje je i sam doživljavao u svom adolescentnom dobu.

Odmah po završetku studija postaje asistent dr. Eugena Bleulera u poznatoj bolnici u Zürichu. S 27 godina bavi se studijem patologije u Parizu, a s 30 godina postaje docentom psihijatrije na Sveučilištu u Zürichu. Razvoj Jungove ličnosti već je zarana pokazivao razne neobičnosti, uz briljantan uspjeh u školi i

kasnije na fakultetu, a naročito u onom razdoblju koje je proveo sa Sigmundom Freudom. Jung je sigurno kročio svojim putem i bio je natprosječna stvaralačka ličnost koja je otkrivala bogat nutarnji život, okrenut prema suštinskim problemima čovjeka. Bio je izuzetno dinamičan i ne uvijek lako shvatljiv. Nije bilo lako pratiti njegovu misao bez napora i vlastitih transformacija. Njegova su otkrića često zbunjivala ljude i dovodila ih u nedoumicu.

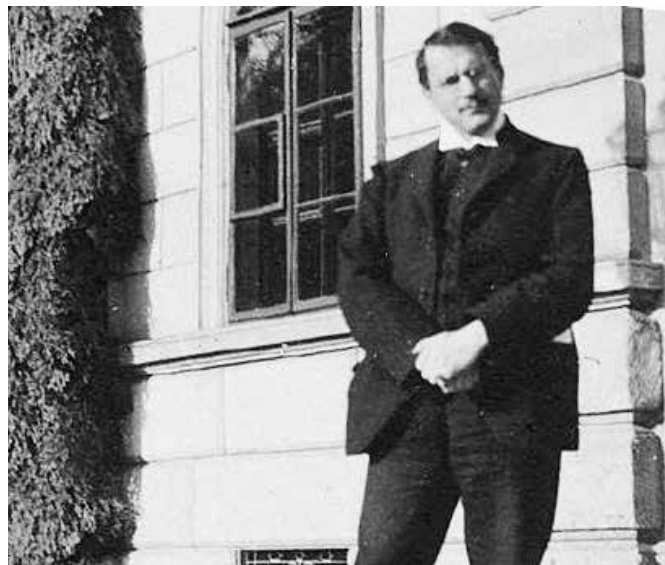
Nije bio zainteresiran za političke događaje svojega doba, bio je vjeran svom osnovnom stavu da se velike promjene u ljudskom društvu ne mogu objasniti samo nekim vanjskim uzrokom, već u svim pojavama, kako ekonomskim, tako i socijalnim i političkim, treba u pozadini njihovih manifestacija tražiti psihološki korijen.

Liber librum aperit (Knjiga knjigu otvara)

Kao što kaže gore navedena alkemijska izreka, Jungu su se doista otvarale knjige jedna za drugom. Intuitivno je naslutio mnoge stvari koje bi mu mogle pomoći u boljem razumijevanju nutarnjeg čovjeka. Kamen, drvo, šuma, životinje, pa čak i kiša, nisu predstavljali samo stvari i zbivanja u objektivnoj slici svijeta, već su bili prožeti sadržajima psihičkog i produhovljenog. Još kao dječak pridavao je kamenu svojstva živog bića, u igri je ležao na travi, gledao kamen i pitao se: "Jesam li ja taj koji sjedi na kamenu, ili sam ja kamen na kojemu on sjedi?"

Jungovo djelo

Idućih nekoliko djela tek su mali opus iz daleko opsežnijeg Jungova sveukupnog rada. Ona obuhvaćaju osamnaest knjiga, ali gotovo još toliko iznosili bi članci objavljeni u raznim drugim publikacijama. Istaknut ćemo samo ona koja su izuzetno značajna za daljnji

razvoj psihijatrije, psihologije i psihoanalize, a koja su ujedno izuzetno plodna i podsticajna.

Godine 1928. piše predgovor za knjigu *Tajna zlatnog cvijeta* svog prijatelja Richarda Wilhelma. Predgovor je dao potvrdu Jungova dobrog poznavanja kineske i općenito azijske filozofske i religijske misli. Kao dobar poznavatelj tradicija Istoka, naglašavao je kako zapadni čovjek posjeduje svijest koja je okrenuta prema van, aktivna i racionalna, dok čovjek na Istoku percipira svoje misli kao slike i doživljava ih živima u samome sebi, ne negirajući i ne potiskujući tu nutarnju stvarnost, te tako zadržava cjelovitost i integritet psihe. Jung je tvrdio da su Istok i Zapad dvije polovice jednog duhovnog univerzuma koji je prisutan u svakom čovjeku pojedinačno, ali i u čovječanstvu kao cjelini. Ujedno je želio potaknuti zapadnog čovjeka na bolje razumijevanje svog "istočnog bića", svog alter ega, a da pritom u svojoj nutрини ostane ono što jest. Jednostranost, kao i fanatizam svake vrste, znak su barbarstva kaže Jung, dok je uravnoteženje suprotnosti znak visoke kulture.

Alkemija

U djelu *Odnos između Ja i nesusjesnog* (1928.), govori o odnosu prema nesusjesnom. Proučavajući alkemiju, Jung je shvatio da nesusjesno predstavlja proces u kojem psihu preobražava odnos ega prema sadržajima nesusjesnog.

Slijede djela *Duševni problemi današnjice* (1931.), *Psihologija i religija* (1940), *Psihologija i alkemija* (1944.).

Zamisli do kojih je Jung tijekom svog života dolazio bile su plod određenog alkemijskog rada na samome sebi kao i brojnih istraživanja u praksi.

Naime, Jungu su se ponavljali snovi s gotovo istim motivom. U tim je snovima njegova kuća dobivala još jedno krilo u koje je – nakon niza pokušaja u snu – napokon uspio ući. Tamo otkriva knjižnicu s knjigama iz 16. i 17. stoljeća. Neke su bile ukrašene bakrorezima i sadržavale simbole koje nikada prije nije vidio. Kasnije Jung otkriva da se radilo o alkemijskim simbolima, a da je nepoznato krilo njegove kuće zapravo dio njegove ličnosti kojega do tada nije bio svjestan.

Nepoznata knjižnica predstavljala je alkemiju, a neprekidan niz snova na tu temu značio je poticaj na detaljnije upoznavanje. Jungovo proučavanje gnoze doprinijelo je otkrivanju alkemije, a sama gnostička misao utjecala je na njegovu interpretaciju alkemijskih zbivanja.

Kroz čitavu alkemiju proteže se njegova omiljena misao po kojoj novi vijek i sadašnjost predstavljaju samo jedan dio drame – koja se počela odigravati još u prapovijesno doba i koja se proteže kroz sva stoljeća – a koja podrazumijeva stalno mijenjanje nutarnjeg čovjeka i njegov rast.

Alkemijskim jezikom, čitava ta drama zove se *Aurora Consurgens* ili osvješćivanje čovječanstva.

Jung je težio u čovjeku pobuditi nutarnji motiv, onaj s kojim bi započeo proces čovjekove individuacije, a što Sokrat jednostavno naziva spoznajom samoga sebe.

Smisao individuacije jest u tome da se Jastvo oslobodi različitih psihofizičkih karakteristika koje su plod naslijeđa, odgoja ili kulturnih utjecaja okoline, a također i da se istrgne iz sugestivne vlasti nesusjesnih slika. Tamo gdje se kulturni napredak nalazi u razvitku – bez obzira je li riječ o pojedincu ili o grupi – dolazi do oslobađanja od kolektivnog mišljenja. Svaki kulturni napredak je, prema Jungu, proširenje svijesti do kojeg nije moguće doći bez odvajanja tj. individuacije pojedinca.

Ovaj preobražaj obično se događa u čovjekovo zrelo doba, u vrijeme tzv. prijelaza iz biološkog na kulturni stav, što je proces koji jednostavno nastaje sam od sebe i ne može biti iznuđen izvana. Transformacija bez odricanja i žrtve nije moguća. Svako odricanje je bolno, a svaki stupanj čovjekova sazrijevanja praćen je novim odricanjem. Već sam akt kozmičkog stvaranja prauzor je žrtve, kako bi spoznali svoje čisto Ja, koje je vrhunsko duhovno središte ličnosti, a koje ima funkciju sjedinjavanja suprotnosti. O tom transformacijskom putu pisali su mnogi veliki književnici: kao najljepši primjer može se navesti Goetheov *Faust*.

Simboli

Djelo *Simbolika duha* (1948.) i proučavanje simbola općenito navodi ga na zaključak da simboli predstavljaju zgusnuto iskustvo čovjekove evolucije. Mitovi i snovi saskani su od simbola, a različita transcendentna i iracionalna svojstva Jastva najlakše je izraziti putem simbola. Takvi su simboli obično cjeline koje su predstavljene četverokutom ili krugom. Jung tvrdi da krug pripada najstarijim religijskim simbolima čovječanstva te ga – prema indijskoj tradiciji – naziva mandalom. Primjere mandala otkrio je i u snovima svojih pacijenata te je, proučavajući ih, zaključio da one odražavaju stanje psihe pacijenta, ali su istovremeno i sredstvo komunikacije između svjesnog i nesusjesnog.

Gledajući povijesno, u starim civilizacijama mandala je predstavljala način povezivanja čovjeka s

prirodom, odnosno upoznavanje zakonitosti u prirodi i istih takvih zakonitosti u samome čovjeku kako bi se čovjek uskladio s prirodom. Mandala se pojavljuje i u ceremonijalnim pješčanim crtežima Pueblo i Navajo Indijanaca. Uvijek nosi i sadržava ideju harmonije između makrokozmosa – svemira i mikrokozmosa – čovjeka.

Krug je oduvijek zaokupljao čovjekovu pažnju: dovoljno je vratiti se tri stoljeća unatrag, kad su filozofi i prirodnjaci žustro raspravljali o zagonetkama kruga i kvadrata, a u Platonovu *Timeju* krug vrijedi kao najsavršenija forma – ekvivalent najsavršenijoj supstanci – zlatu, *animi mundi* ili prvom stvorenom svjetlu.

Apstraktne mandale počinju se javljati u kršćanskoj umjetnosti, kozmička mandala u obliku blistave bijele ruže javlja se u Danteovoj viziji. Sam je Jung skicirao velik broj mandala, da bi tek kasnije otkrio kako one za njega predstavljaju oblikovanje i istraživanje vječnog smisla i vječni razgovor sa samim sobom. U tim mandalama Jung vidi svoje cjelokupno biće neposredno na djelu.

O psihološkoj energetici i biću snova Jung piše 1948., a 1954. godine svoje proučavanje zaokružuje *Studijom o arhetipovima*.

Jedan sloj čovjekove psihe, kaže Jung, nesvjestan je prirode ličnosti i stoga se naziva individualno nesvjesno. On počiva na jednom dubljem sloju koji ne potječe iz osobnog iskustva jer je urođen.

Taj sloj svjesnosti, prema Jungu, se naziva kolektivno nesvjesno, jer to nesvjesno nije osobne prirode, ono posjeduje sadržaje koji su kod svih ljudi identični i na taj način u svakome obuhvaćaju jednu opću duševnu osnovu tzv. nadosobne prirode. Ono što je u svim vremenima bilo doista važno, to je doživljaj arhetipske unutrašnje slike, koju je čovjek vlastitim djelovanjem prenosio iz svoje nutrine u vanjski svijet. Svim ljudima zajednički su naslijeđeni obrasci emotivnog i duhovnog ponašanja koje Jung naziva *arhetipovima*.

Arhetipovi

Arhetipovi su organi duše koji prenose čovječanstvu duboka sjećanja čitavog ljudskog roda, nataložena u dubinama kolektivno nesvjesnog, a koja pojedinci

i društva u kriznim trenucima ponovo oživljavaju kroz svoje djelovanje.

Ovo je tumačenje arhetipa prikladno jer govori da se kod kolektivno nesvjesnih sadržaja radi o starim izvornim tipovima i oduvijek postojećim slikama.

U primitivnim plemenima, kaže Jung, arhetipovi nisu više sadržaji nesvjesnog, već se oni preobražavaju u obrasce ponašanja koji se prenose putem tradicije, u formama takozvanog tajnog učenja.

Drugi izraz arhetipova su mit i bajka, arhetipske simboličke priče koje su se pripovijedanjem prenosi s koljena na koljeno. Pojava arhetipova u snovima daleko je nerazumljivija i, naravno, individualnija nego u mitovima.

Prema Jungu, arhetip predstavlja osnovno iskustvo, ili obrazac iskustva, zajednički za cijelo čovječanstvo, iskustvo koje su ljudi dijelili od iskonskih vremena. Arhetipovi obično dolaze kroz simbole koji bude odjeke u dubljim slojevima nesvjesnog, a koji nisu plod osobnih i neposredno proživljenih situacija u životu pojedinca.

Freud – Jung

Već je ranije spomenuto kako su gotovo sva otkrića do kojih je Jung dolazio bila plod rada na samome sebi. Značajan je bio njegov višegodišnji psihijatrijski rad s kroničnim duševnim bolesnicima u ciriškoj bolnici.

Dok je Freud zazirao od duševnih bolesnika, smatrajući da je psihoterapija kod njih neizvediva, i okrenuo se liječenju neuroza, Jung je započeo s uspjehom provoditi psihoterapiju psihoza i tako otvorio put drugima koji se bave psihoterapijom teških poremećaja.

U početku, Jungu nije bilo lako odrediti Freudovo mjesto u svom životu, preispitivao je svoje stavove i stalno je iznova tražio potvrdu vlastitih razmišljanja u odnosu na Freudova. Godine 1903. posvećuje se ponovnom proučavanju Freudovog *Tumačenja snova* te otkriva svoje podudarnosti s Freudom u mehanizmima potiskivanja, ali i razilaženje kod pitanja sadržaja potiskivanja. Za Junga je Freud bio, kako sam kaže: "Čovjek u kandžama vlastitog demona".

Dok je kod Freuda seksualna trauma uzrok potiskivanja, kod Junga su se u prvom planu nalazili drugi činitelji, primjerice: problemi društvenog prilagođavanja i potištenost uslijed nekih tragičnih životnih okolnosti.

Freudovo mišljenje o duhovnosti Jungu je zauvijek ostalo nepoznato. Freud je, naime, iskazivao sumnju svaki put kad bi u razgovoru o nekoj osobi ili umjetničkom djelu došlo do aspekta duhovnosti i najčešće se o tome uopće nije očitovao. Sve što se nije moglo tumačiti seksualnošću, Freud je tumačio "psihoseksualnošću". Stefan Zweig iznosi svoje mišljenje o razlici u poimanju čovjeka između Freuda i Junga: "Prolazeći kroz Freudovu prizmu, čovjek je izašao nekako ogoljen, pojednostavljen, bez spektra boja, dok je kroz Junga u psihoanalizu prostrujio dotok svježeg zraka, u nju je ponovno ušla nada i polet".

Kula u Bolingenu

Kula u Bolingenu je poput "simbola" Junga, utjelovljenje njegova duha i misli: mjesto na kojem je sazrijevao i proživljavao mnoge događaje i dojmove koji su pridonijeli njegovu razmišljanju i sazrijevanju.

Novi dom u Bolingenu, na jezeru koje je oduvijek privlačilo Junga, postalo je kutak gdje se mogao posve predati svom nutarnjem životu.

Prostor je uredio prema svojim zamislima, sudjelujući u postavljanju svakog kamena. Prema njegovoj zabilješci, osjećaj spokoja i preporoda bio je prisutan u svakom kutku kuće. A njegov vlastiti, intimni kutak – odvojena soba u koju je samo on imao pristup, za Junga je bila od posebne važnosti. Tijekom godina sobu je svojeručno oslikao i ona mu je služila kao mjesto duhovne koncentracije. Kao što je postupno gradio svoje spoznaje, isto tako postupno zidao je i kulu, dodajući joj svaki puta nešto novo: simbol svake svoje nove spoznaje.

Kao što sam Jung kaže, kulu je doživljavao kao mjesto sazrijevanja, kao majčinsku utrobu ili majčinski oblik – tu je mogao postati ono što je bio, ono što jest ili ono što će biti; ona mu je pružala osjećaj ponovnog rođenja.

On bilježi svoj osjećaj radosti kod dolaska svakog novog godišnjeg doba te, okružen "čujnom tišinom", promatra let ptica i prividni nestanak života ujesen: listovi postaju nežive prazne ljuške koje vjetar uz lagani šum stresa sa svojih grana. Životna srž koja je živjela u lišću sada ostaje u stablu da bi se u proljeće ponovno rodila. Sve je to Jung smatrao poukama koje priroda daje onima koji ih znaju prepoznati.

Tradiciju je, pak, smatrao temeljem jer, kao što sam kaže, "ako ne poznamo svoje pretke, ne poznamo ni same sebe".

Posljednje dane života Jung je proveo sa svojom najužom obitelji i prijateljima u Kisnathu, na jezeru pokraj Züricha. Umro je 1961. godine u 86. godini života. ☞

STRAŠNO JAVNO MNIJENJE

Delia Steinberg Guzmán

Kada zdrav razum i znanje nestanu iz panorame svakodnevnog života, tada se takozvano "javno mnijenje" postavlja kao nepogrešiv sudac svemu što se radi i govori.

Međutim, javno mnijenje nije ni mudro ni razumno, i to ne zato što ne bi imalo mogućnost biti takvo, nego zato što mu nije stalo do toga. Naprotiv, radi se o pokušaju manipuliranja općim mišljenjem, što ga čini jednako promjenjivim kao što je moda.

Stvarnost svakodnevice pokazuje nam javno mnijenje koje se kreće između dviju vječnih krajnosti, kritike i pohvale, njišući se od jedne do druge krajnosti poput neumornog njihala. To njihalo sije strah, jer pohvala znači mogućnost postojanja i djelovanja, dok je kritika poput podignutog nadgrobnog spomenika za kojim se više nitko ne usuđuje baciti pogled.

Presuda javnog mnijenja smatra se konačnom do te mjere da je najpoželjniji mir, inercija u kojoj nas nitko ne voli niti mrzi, ali nas niti ne primjećuje.

Međutim, kritika i pohvala znak su djelovanja dok je anonimnost spokoja znak nedjelovanja. Ako ne činimo ništa, ništa ne riskiramo, stoga ne ulazimo u igru krajnosti u kojoj nas se prihvaća ili odbacuje. Kada djelujemo, moramo prihvatiti kao logično i prirodno to da ima onih koji odobravaju ono što radimo, ali i onih koji se ne slažu s našim djelovanjem. Nećemo zbog njih odustati od zadanog cilja jer čovjek koji je uvjeren u važnost djelovanja ne mari ni za kritike ni za pohvale, jedino mu je stalo da izvrši svoju dužnost bez obzira na trenutačni stav javnosti o dužnostima.

Povijest nam u svojoj stalnoj evoluciji pokazuje da su i ljudski interesi podređeni ciklusima. Ponekad su dužnost i čast važniji od svega drugoga, a ponekad su ta načela zasjenjena hedonizmom i materijalizmom koji ne žele duboko vezivanje s nutarnjim čovjekom, a ni s povijesti ni s Bogom.

Da bi duša mogla razumjeti i sjetiti se, čovjek mora postati gluh i na buku i na šapat, i na riku slonova i na srebrenasto zujanje zlatne krijesnice.

Knjiga zlatnih pravila, Tibet

Tu na scenu stupa "javno mnijenje" i njegovi promjenjivi trendovi. Međutim, postoji opasnost da se izgubimo u ispraznim nagađanjima dok čekamo pljesak koji nikako da dođe, propuštajući dobre prilike za korisno i učinkovito djelovanje u životu.

Važno je djelovati, odrediti se, prihvatiti rizik mogućih pogrešaka te staviti ljudsku energiju u aktivnu službu prema sebi, drugim ljudima i, jednom riječju, Bogu.

Ako nas hvale, dobro; ako nas ne hvale, opet dobro. Ako nas kritiziraju, također dobro.

Baš kao što Sunce ni na trenutak ne prestaje sjati, ni more oplakivati obale, već nastavljaju djelovati stalno s istom neumoljivošću nadilazeći puka mišljenja, tako i čovjek idealist treba ispunjavati svoju Sudbinu, stalno otvarajući prostor glasu svoje stare i duboke svijesti, a ne promjenjivim prolaznim mišljenjima. ☸

Sa španjolskog prevela: Marica Borović

PREMA SLOBODI

Ovladavanje našim alatima

Yaron Barzilay

Posljednjih godina sve je veći broj ljudi koji imaju potrebu istaknuti finu granicu između tehnologije koja služi čovječanstvu i one koja uzima našu slobodu. Imamo pametne telefone i satove koji nam živote čine lakšima ili ponekad kompliciranijima... dok za to vrijeme sposobnost korisnika sve više opada, a naprave postaju sve sofisticiranije. Dovoljno je primijetiti degradaciju u našoj uporabi jezika i potpuno zanemarivanje tradicionalne prakse pisanja na papiru da shvatimo cijenu koju bismo mogli platiti. Posljednjih godina društvene mreže, kako su ironično nazvane, snažno osuđuju katkad baš oni ljudi koji se nalaze u srcu te industrije. Te su mreže često ne-društvene i lako smanjuju kvalitetu naših odnosa i vrijednosti koje

dijelimo. Nije tajna da mogu služiti komercijalnim agendama jačajući polarizaciju i ekstremizam.

Nema sumnje da bismo trebali osvijestiti kako koristimo tehnologiju i uspostaviti dinamičku ravnotežu. To se u principu može činiti lakim, ali u praksi nije uvijek lako napraviti razliku između sredstava i ciljeva i ne dopustiti da alat postane upravljač našom najvrjednijom svrhom.

Bilo da se radi o nožu, vozilu, dijelu softwera, lijeku itd., je li alat dobar ili loš prvenstveno ovisi o načinu uporabe. I dok stvaramo etičku prosudbu, to nikada ne smijemo zanemariti. Isto tako, potpuno je jasno da tehnologija u službi čovječanstva nije sama po sebi negativan čimbenik. Naprotiv, to je neosporan

izraz naše sposobnosti da unaprijedimo i obogatimo svoje živote. Međutim, znamo i to da nas može i uništiti ako je koristimo krivo ili u pogrešnu svrhu.

Alate koje u životu koristimo možemo vrednovati i prosuditi ako su nam jasni temeljni ciljevi, naša životna svrha. U koju ih svrhu koristimo? Koje posljedice mogu imati? Služe li nam doista? Usprkos osjećaju da nešto propuštamo s obzirom na ono što "cijeli svijet koristi", presudno je da se stalno pitamo služe li nam stvarno u potrazi za našom životnom svrhom ili nam olakšavaju skretanje s našeg puta. Ta temeljna potreba da napravimo razliku između sredstava i ciljeva nije izazov samo našeg vremena. Tisućama godina mnoge su tradicije primjećivale da je ljudsko biće po prirodi dualno. S jedne strane postoji prolazan i materijalan aspekt, a s druge duhovni. Ovaj drugi je nutarnji identitet, besmrtna duša ili više ja, dok je prvi samo posuda, maska koju nosimo (persona ili personalnost), s kojom se radamo i umiremo. Ta biološka posuda možda je složenija u prirodi od izraza "bio" u današnje vrijeme; ona sadržava brojne faktore uključujući naše fizičko tijelo koje je već samo po sebi čudesna cjelina, ali obuhvaća i suptilne oblike energije (*prana*) te razine emocija i misli šire od biološkog sučelja na koje se odnose. Ako obratimo pažnju na učenja naših predaka kroz kulture i civilizacije, uvidjet ćemo kako malo o sebi znamo. Čini se da ukazuju na to da je ta nevjerojatna "naprava", naše tijelo, daleko sposobnija nego

što mislimo. No, ono je ipak, kao što podsjećaju, poput biološkog stroja – ništa više.

Anegdota o pitagorejskoj školi kaže kako bi pristupnik za viši stupanj učenja bio izazvan pitanjem: "Imaš li dušu?" Za sve one koji su potvrdno odgovorili, vrata su ostala zatvorena. Ispravan odgovor je bio: "Ne, ja imam tijelo!" To ustvari nije intelektualno pitanje, već stvar identiteta. "Tko sam ja?" je temeljno filozofsko pitanje koje mora odrediti naš način života i naš odnos s praktički svime... počevši s nama samima, našom vlastitom personalnosti. Ja sam besmrtna duša – i imam tijelo, imam osjećaje, imam misli. To su alati, sredstva interakcije koje treba voditi na određeni način i kojima treba upravljati. Inače alati postaju naši gospodari i mogli bi ih koristiti drugi poput *gospodara pećine* o kojima je riječ u čuvenoj Platonovoj alegoriji.

U tome leži naša prava sloboda, naša buduća sloboda. No, ona počinje i nastavlja se prvenstveno s nama samima. To je prije svega nutarnja bitka koja je odzvanjala u tolikim mitovima i alegorijama. To je bitka koja zahtijeva neprestano razabiranje između sredstava i ciljeva, nutarnjeg i vanjskog, višeg i nižeg, onoga što omogućuje razvoj u životu, kako individualan, tako i kolektivan, koji teče iznutra prema van. To je neprekidna potraga za otkrivanjem skrivene nutarnje istine. Mi smo ljudska bića. Živa bića. Ne strojevi, niti programi, niti alati. ☸

S engleskog prevela: Vlasta Nedela

Pansori – korejska opera

Stela Zorić

Pansori je tradicionalna korejska forma glazbenog pripovijedanja u kojoj sudjeluju jedan pjevač, *soriggun*, i jedan bubnjar, *gosu*. Samo ime *pansori* složenica je od riječi *pan*, što znači mjesto gdje se okupljaju ljudi, te riječi *sori*, što znači zvuk ili pjesma. Za Koreance *pansori*, osim umjetničke forme, predstavlja okvir za okupljanje zajednice.

Okupljanjem i povezivanjem ljudi različitih socio-ekonomskih statusa, ideologija i načina života, *pansori* je postao i snažna metoda edukacije. *Pansori* nastupi i dan danas podučavaju publiku i obrađuju teme kao što su ljudska priroda i moral te društvene nepravde. U svakoj izvedbi teži se potaknuti ljude na plemenito i humano ponašanje, naučiti ih kako lakše izraziti i upravljati svojim emocijama i razviti toleranciju prema drugim ljudima.

Začeci *pansorija* sežu u 17. stoljeće, za vrijeme dinastije Joseon, no kao narativni oblik on je izrastao iz puno starije i složenije glazbeno-književne kulture korejskog pripovijedanja.

Od davnih vremena korejski šamani su koristili *pansori* kao alat prenošenja obreda i ceremonija iz generacije u generaciju. Putovali bi iz sela u selo i na otvorenom pjevali okupljenom narodu. Zbog toga je *pansori* višeslojan – na prvi pogled njegove priče su jednostavne mješavine mitskih i stvarnih događaja,

no detaljnijim iščitavanjem tekstova otkrivaju se mnogi metafizički elementi i aluzije na davno zaboravljene povijesne događaje. Nažalost, zbog ovog su često nerazumljive modernom čovjeku, jer su mnogi ključevi shvaćanja simbola izgubljeni s vremenom.

Pansori se polako razvijao i u 18. stoljeću dovoljno udaljio od svojih korijena da je zadobio određena tehnička obilježja koja su ga označila kao zasebnu glazbenu vrstu. Tijekom svog vrhunca u 19. stoljeću procvjetao je u finu narativnu umjetnost i stekao popularnost među članovima kraljevske obitelji i aristokracije. Pjevači, kako bi ostavili što bolji dojam kod ugledne publike, počeli su koristiti sve naprednije tehnike izvođenja.

Dramatične promjene u svijet *pansorija* donijelo je 20. stoljeće. Drugi svjetski rat i sve veći utjecaj zapada na korejski poluotok doveli su do opadanja njegove popularnosti. Suvremene tehnologije reprodukcije zvuka promijenile su navike stanovništva koje je sve više slušalo modernu glazbu i manje pohađalo izvedbe na otvorenom.

Srećom, šezdesetih godina prošloga stoljeća južnokorejska vlada shvatila je važnost *pansorija* kao kulturne baštine i, potaknuta željom da se *pansori* ne zaboravi, proglasila ga nacionalnim nematerijalnim kulturnim dobrom. *Pansori* polako ponovno stječe

popularnost, osnivaju se škole za pjevače i bubnjare te zahvaljujući modernoj tehnologiji postaje poznat ljudima izvan Koreje.

Pansori ima tri komponente: pjesme, naracije, geste i mimiku. Kod pansorija ne postoji notni zapis i interpretacija pjesme u potpunosti ovisi o stilu pjevača. Odnos između izvođača i publike nema jasnu granicu – bubnjar hrabri pjevača, a očekuje se i od publike da čini isto. Pjevač jednako tako reagira na publiku i u skladu s njenim raspoloženjima improvizira i mijenja tekst, zato je svaka pansori izvedba jedinstvena i neponovljiva.

Pansori se oduvijek prenosio usmeno i mnoge su pjesme nažalost izgubljene. U doba Joseona (1392. – 1910.) bilo je dvanaest pjesama (*batana*), ali sačuvano ih je samo pet (*Chunhyangga*, *Simcheongga*, *Heungbuga*, *Sugungga* i *Jeokbyeokga*). Sve pansori priče sadrže više od jedne tematske cjeline od kojih svaka nosi određenu pouku. *Chunhyangga* uči da su moralne vrijednosti važnije od prolaznih društvenih običaja. *Simcheongga* uči o vrijednosti požrtvornosti i odanosti. *Heungboga* pokazuje negativne posljedice pohlepe i materijalizma. *Sugungga* podučava o vrlini mudrosti i njezinoj važnosti u rješavanju sukoba između ljudi. *Jeokbyeokga* potiče na iskrenost među prijateljima, nesebičan rad za dobrobit zajednice.

Od ostalih sedam pjesama uspjeli su se sačuvati samo tekstovi, ali ne melodija ili ritam.

Pansori nastupi mogu trajati i do osam sati, tako da se danas izvode samo određeni dijelovi. Izvođači nose tradicionalni korejski *hanbok*, a pjevač od opreme ima

jedino lepezu. Pjevač pjeva ostrim, hrapavim tonom glasa (vrlo specifičan ovome umijeću), glumi svaki lik putem gestikulacija i govora te onomatopejski oponaša zvukove iz prirode. Stalno se izmjenjuju izgovoreni i pjevani dijelovi, a pjevanje primarno služi da se naglase pjesnički i dramatični aspekti pripovijedanja.

Da bi pjevač mogao izvoditi ove vrlo zahtjevne tehnike, mora proći složenu obuku koja se nije mijenjala već stotinama godina. Svi pansori pjevači odlaze u osamu u prirodu najmanje tri mjeseca. Tamo spavaju u skromnim nastambama i sami traže hranu u prirodi. Svaki dan provode najveći dio dana pjevajući tik uz vodopad – jer cilj je pjevati dovoljno glasno kako bi se glas čuo i kroz buku vode. Ovo zahtijeva veliki napor i dugotrajni rad te rezultira razvijanjem iznimnog vokalnog raspona. Osim pjevanja, moraju naučiti glumiti različite likove i oponašati zvukove prirode, kako bi ih svojim glasom mogli prikazati: godišnja doba, vjetar, Sunce, Mjesec, planine... Pisac John Shand je za pansori pjevača Bae Il-Donga napisao: "Kad bi tek eruptirani vulkan mogao pjevati, zvučao bi kao Bae Il-Dong. Njegov glas ne samo da puni prostor poput lave, nego se čini da se širi kroz samo vrijeme, u prošlost i budućnost."

Sam pjevač, naporno radeći svaki dan, s vremenom sve dublje ulazi u introspekciju i započinje upoznavati samoga sebe, što je i glavni cilj ove obuke. Tek upoznavanjem vlastitih potencijala on može dovoljno razviti svoje umijeće, pravilno se izraziti i ljudima prenijeti samu ideju pjesme.

U 21. stoljeću ulaže se velik trud u stvaranje novih pansori pjesama, relevantnih za suvremeno društvo. Ova djela slijede tradicionalne glazbene i ritmičke strukture, ali imaju nove tekstove i zovu se *changjak-pansori*. Pansori konferencije se redovito godišnje održavaju u Europi i Americi. To je počast jednoj drevnoj umjetnosti koja je baština cijeloga svijeta. ㉞

***Čovjek lijepo duše uvijek govori lijepo stvari;
no čovjek koji govori lijepo stvari nije nužno i
čovjek lijepo duše.***

Konfucije